

Лабораторна робота № 10

Визначення коефіцієнта об'ємного розширення рідин методом Дюлонга і Пті

Мета роботи: Експериментально визначити коефіцієнт об'ємного розширення рідин

Прилади і матеріали: прилад Дюлонга і Пті, нагрівач, термометр, барометр, досліджувані рідини.

Теоретичні відомості

В результаті лінійного розширення збільшується і об'єм тіла. Розглянемо тіло у вигляді куба з ребром l . Нехай його початковий об'єм при 0°C буде $V_0 = l^3$. Очевидно, при температурі t об'єм тіла можна визначити, згідно з рівнянням

$$V = l^3 (1 + \alpha t)^3 = V_0 (1 + \alpha t)^3. \quad (1)$$

Піднімаючи $(1 + \alpha t)$ до куба і нехтуючи членами, які містять α^2 і α^3 (оскільки вони дуже малі), отримаємо:

$$V = V_0 (1 + 3\alpha t) = V_0 (1 + \beta t), \quad (2)$$

де $\beta = 3\alpha$ – середній коефіцієнт об'ємного розширення.

Істинний коефіцієнт об'ємного розширення дорівнює

$$\beta = \frac{1}{V} \cdot \frac{dV}{dt}. \quad (3)$$

Дюлонг і Пті запропонували вимірювання β за допомогою методу сполучених посудин. Цей метод ґрунтується на використанні рівноваги

двох стовпчиків рідини, коли рідина в них має різну температуру. При цьому розширення посудини не впливає на результат.

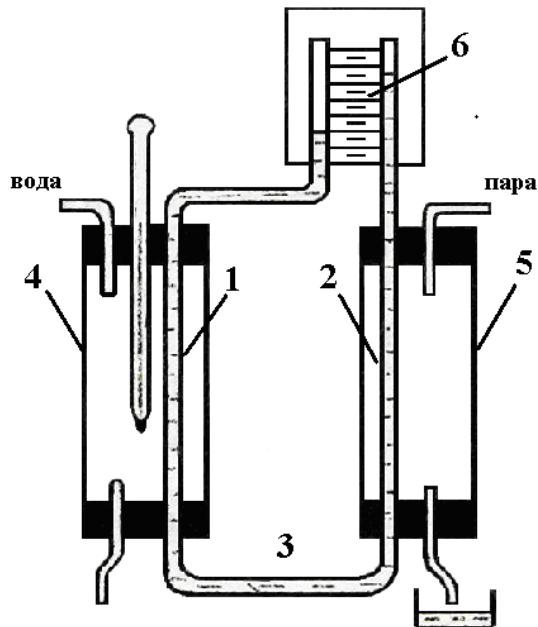

Рис. 23. Прилад Дюлонга і Пті.

Прилад Дюлонга і Пті (рис. 23) складається з U-подібної трубки 1-2-3, наповненої досліджуваною рідиною. Одне коліно 1 підтримується при температурі t_1 за рахунок циркуляції води у скляній муфті 4, що охолоджує коліно. Температура води контролюється термометром. Друге коліно 2 підтримується при температурі t_2 водяною парою, яку пропускають через скляну охоронну муфту 5. Температуру t_2 визначають з таблиць залежності температури кипіння води від тиску (атмосферний тиск вимірюють барометром) або обчислюють за допомогою емпіричної формули:

$$t_2 = 100 + 0,0375(P_{\text{атм.}} - 760), \quad (4)$$

де $P_{\text{атм.}}$ - атмосферний тиск у *мм.рт.ст.*

Верхні частини трубок 1 і 2 наближені одна до одної. Це зроблено для того, щоб можна було визначити висоту рівнів рідин в трубках h_1 і h_2 за однією шкалою 6.

Оскільки температура рідини в стовпцях 1 і 2 різна, то густини рідини теж будуть різними ρ_1 і ρ_2 . Різними будуть і висоти стовпців рідини h_1 і h_2 .

Очевидно, що

$$h_1\rho_1 = h_2\rho_2 \quad (5)$$

але

$$\rho_1 = \frac{m_1}{V_1} = \frac{m_1}{V_0(1+\beta t_1)} = \frac{\rho_0}{1+\beta t_1}, \quad (6)$$

аналогічно,

$$\rho_2 = \frac{\rho_0}{1+\beta t_2}, \quad (7)$$

де ρ_0 – густина рідини при 0°C .

З рівнянь (5-7) для коефіцієнта об'ємного розширення β отримаємо

$$\beta = \frac{h_2 - h_1}{h_1 t_2 - h_2 t_1}. \quad (8)$$

Таким чином, визначення β зводиться до вимірювання h_1 , h_2 і температур t_1 , t_2 в обох колінах.

Хід виконання роботи

1. Пропускати через скляні муфти воду і пару, поки рівні рідини в трубах не змінюватимуться. При цьому слід досягнути по можливості більших значень $\Delta h = h_2 - h_1$.
2. Зробити відліки h_1 і h_2 , а також визначити t_1 і t_2 .
3. За формулою (8) обчислити коефіцієнт β .
4. Вимірювання провести для різних рідин і за значенням β та таблицею визначити речовину.

Результати вимірювань і обчислень занести в таблицю.

№ с/ і	h_1 , м	h_2 , м	t_1 , °С	t_2 , °С	α , К ⁻¹	$\Delta\alpha$, К ⁻¹	Е, %
-----------	-----------	-----------	------------	------------	----------------------------	-------------------------------------	------

Контрольні запитання та завдання.

1. Пояснити теплове розширення рідини з точки зору молекулярно-кінетичної теорії будови речовини.
2. Який зв'язок між β і α ?